

15.5.2026

EOAK/3827/2026

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Päivi Lahtinen

PORMESTARIN SANANVAPAUS

Arvostelitte Tampereen kaupungin pormestarin Ilmari Nurmisen 4.5.2026 Yleisradion uutisille antamaa lausuntoa. Kerroitte pormestarin sanoneen haastattelussa seuraavaa: ”Tampereen pormestarina haluan todeta, että tällaiset ryhmittymät eivät ole tervetulleita Tampereelle.” Kerroitte, että haastattelu koski Sinimustan liikkeen Valkoinen vappu -tapahtumaa, joka järjestettiin Tampereella 1.5.2026. Katsoitte pormestarin sanoman loukanneen perustuslaissa säädettyä liikkumis- ja kokoontumisvapautta sekä olleen yhdenvertaisuusvaatimuksen vastainen.

Asianne esiteltiin apulaisoikeusasiamies Mikko Sarjalle. Hänen pyynnöstään ilmoitan, ettei kantelunne johtanut toimenpiteisiin, koska asiassa ei kantelunne perusteella ollut aihetta epäillä lainvastaista menettelyä eikä velvollisuuden laiminlyöntiä. Apulaisoikeusasiamies perusteli ratkaisuaan seuraavasti.

Perustuslain 109 §:n mukaan oikeusasiamiehen tehtävänä on valvoa, että tuomioistuimet ja muut viranomaiset sekä virkamiehet, julkisyhteisön työntekijät ja muutkin julkista tehtävää hoitaessaan noudattavat lakia ja täyttävät velvollisuutensa. Tehtäväänsä hoitaessaan oikeusasiamies valvoo perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumista.

Eduskunnan oikeusasiamiehestä annetun lain 3 §:n mukaan oikeusasiamies tutkii kantelun, jos sen kohteena oleva asia kuuluu hänen laillisuusvalvontaansa ja on aihetta epäillä, että valvottava on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä taikka jos oikeusasiamies muusta syystä katsoo siihen olevan aihetta. Oikeusasiamies ryhtyy hänelle tehdyn kantelun johdosta niihin toimenpiteisiin, joihin hän katsoo olevan aihetta lain noudattamisen, oikeusturvan tai perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta. Asiassa hankitaan oikeusasiamiehen tarpeelliseksi katsoma selvitys. Oikeusasiamies ei käsittele kantelua, joka koskee yli kaksi vuotta vanhaa asiaa, ellei siihen ole erityistä syytä. Oikeusasiamiehen tulee viivytyksettä ilmoittaa kantelijalle, mikäli asiassa ei ryhdytä toimenpiteisiin, koska se koskee yli kaksi vuotta vanhaa asiaa tai sen takia, että asia ei kuulu oikeusasiamiehen toimivaltaan, sen käsittely on vireillä toimivaltaisessa viranomaisessa, siinä voidaan hakea muutosta säännönmukaisin muutoksenhakukeinoin tai muusta syystä.

Suomen perustuslain 12 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Kuntalain 44 §:n 1 momentin mukaan pormestari on kunnan luottamushenkilö, joka toimii kunnanhallituksen puheenjohtajana. Kuntalain 69 §:n 2 momentin mukaan luottamushenkilön tulee edistää kunnan ja sen asukkaiden etua sekä toimia luottamustehtävässään arvokkaasti tehtävän edellyttämällä tavalla.

Kuntalakia koskevan hallituksen esityksen (HE 268/2014 vp) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan käyttäytymisvelvoite koskee luottamushenkilön toimintaa luottamustoimessaan. Edelleen hallituksen esityksessä todetaan seuraavaa: ”Luottamushenkilön käytös ei saa olla yleisesti hyväksytyjen käytösnormien vastaista. Luottamustehtävän poliittinen luonne jo sinänsä merkitsee, että henkilöt suhtautuvat asioihin ja niiden hoitamiseen eri lailla. Käyttäytymissäännös onkin ymmärrettävä toimintaohjeeksi, jolla korostetaan toiminnan moraalisia ja eettisiä arvoja.”

Sananvapauden käyttäjien lausumia arvioidaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä muun muassa sillä perusteella, pidetäänkö kannanottojen luonnetta tosiasiatoteamuksina vai arvoarvostelmina. Tosiasioina ilmaistut lausumat on voitava näyttää toteen. Sen sijaan arvoarvostelmien esittäjältä ei voida vaatia väitteiden totuudenmukaisuuden todistamista. Toisaalta niidenkin taustalla tulee olla riittävästi tosiseikkoja, jotta ne saavat sananvapauden suoja.

Arvoarvostelmat ovat siis subjektiivisempia arvioita, joiden totuudenmukaisuutta ei voida osoittaa (arvostuksenvaraiset mielipiteet, moraaliset kannanotot). Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan vaatimus arvoarvostelman totuudenmukaisuuden osoittamisesta loukkaa mielipiteenvapautta, joka kuuluu sananvapauden suojaan, joka puolestaan sisältää mahdollisuuden turvautua tietynasteiseen liioitteluun tai provokaatioon. Sananvapauteen puuttumisen asianmukaisuutta arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota myös sananvapauttaan käyttävän henkilön motiiveihin eli mahdollisiin henkilökohtaisiin vaikuttimiin, jotka voivat olla myös epäasiallisia, esimerkiksi toisen henkilön tarkoituksellinen suora tai verhottu arvostelu.

Sananvapaus on oikeusvaltion tärkeitä poliittisia perusoikeuksia ja se suojaaa demokratian toteutumista. Sananvapauteen kuuluu erilaisten ja myös väärin mielipiteiden esittäminen ja se mahdollistaa eri näkökulmien punninnan.

Apulaisoikeusasiamies totesi, että kuntalaissa säädetyn käyttäytymisvelvoitteen perusteella voidaan sinänsä rajoittaa luottamushenkilön sananvapautta, mutta luottamushenkilöllä voidaan kuitenkin katsoa olevan tehtävässään korostettu sananvapaus. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että kaikkia hyvän tavan vastaisia lausumia tai epäasiallista kielenkäyttöä voitaisiin pitää kuntalain 69 § huomioiden hyväksyttävänä.

Tampereen pormestarin sananvapauden arviointiin vaikuttaa hänen asemansa luottamushenkilönä. Tämä johtuu siitä, että luottamushenkilönä pormestari käyttää poliittista valtaa ja hänen tulee nauttia kaupunginvaltuuston luottamusta.

Pormestari on lausumassaan todennut Sinimustien vapputapahtumaan liittyen, että ”tämmöiset radikaalit väkivaltaiset ääriyhmittymät eivät ole tervetulleita Tampereelle”. Pormestari on myös todennut, että täytyy löytää muita tiloja kaupungista kuin keskusta, johon poliisi mahdollisesti ohjaa näitä ja että kaupunki aikoo jatkaa keskustelua vapun mielenosoituksista poliisin kanssa. Pormestari toteaa haastattelussa myös, että ”tietenkin mielenosoittaminen on vahva perusoikeus, mutta se tulee tehdä rauhanomaisesti omilla kasvoilla”.

Pormestarin sanoma liittyy vapputapahtumaan, jonka aikana tapahtunutta epäiltyä pahoinpitelyä poliisi selvitti. Pormestarin lausuman voidaan katsoa sisältävän sekä tosiasiatoteamuksia että arvoasetelmia. Apulaisoikeusasiamies katsoi, että pormestari ei ole lausumassaan sinällään vastustanut mielenosoituksia ja kokoontumisvapautta vaan ensisijaisesti tapahtuman aikana tapahtunutta epäiltyä pahoinpitelyä, jota poliisi on selvittänyt, sekä väkivaltaa.

Apulaisoikeusasiamies katsoi, että pormestarin haastattelussa toteaman voidaan kokonaisuutena arvioiden katsoa sisältävän tosiasiatoteamusten lisäksi myös arvoarvostelmia, jolloin myös vapaampi ilmaisu on mahdollista. Kantelussanne ei väitetä, että pormestarin lausuma sisältäisi virheellistä tietoa, ja lausumien sävy on ollut asiallinen. Viranomaisilta edellytettävä tasapuolisuusvaatimus ei estä pormestaria tuomasta julkisesti esille omaa kantaansa yhteiskunnallisiin kysymyksiin ja pyrkimästä vaikuttaa niihin. Tällä perusteella apulaisoikeusasiamies päätti, että kantelunne perusteella asiaa ei ryhdytä tutkimaan enempää.